محترمو لوستونکيو!

ادبي سوغات چې د استاد سرمحقق ع. ب خدمتګار په زيار راټول شوی او الفت اکاډمۍ نشر ته سپارلی، ستاسې مخې ته ږدو امید لرو چې د ادب مینان به يې په لوستلو خپله ادبي تنده ماته کړي.

همدا راز د رحمان بابا دغه شعر یو ځل بیا د پښتو ژبې ادیبانو ته د اقتفا او پیرو لپاره له دې هیلې سره وړاندې کوو چې زمونږ ځوان شاعران به د خپلو لویو استادانو په پله پل کيږدي. ټول هغه دوستان چې ددې شعر په پیرو کې لیکنې کوي، خپل اشعار مونږ ته په لاندې آدرس رالیږلای شي

webmaster@hewad.com.

نور مو وخت نه نیسو دا تاسې او دا هم ستاسې ادبي سوغات.

ستاسې شعرونو ته سترګې په لار
د "هیواد" مسئوله ډله

ادبي سوغات
د
ع.ب. خدمتګار
۱۳۸۰

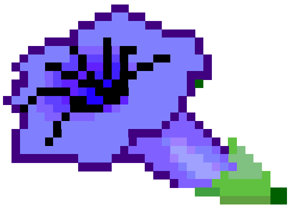
ادبي سوغات

د

سرمحقق عبدالله جان بختاني خدمتګار

ټولونه، سريزه او يادونې

محرم الحرام ۱۴۲۳

دمجموعې پېژندنه

نوم:	ادبي سوغات
ټولونه، سریزه او یادونې:	د سرمحقق خدمتګار
ناشر:	الفت اکاډمي
مهتمم:	عبدالرحيم بختانی
کمپوز:	شفق
دچاپ نېټه:	مارچ ۲۰۰۲ م
دچاپ ځای:	دانش کتابتون
شمیر:	یو زر نسخې

بسم الله الرحمن الرحيم

اهداء:

دفلسفي سياسي دقيق نظر خاوند
دانشمند ليکوال او متفکر شاعر
جناب محترم سيد شمس الدين مجروح ته.

په درناوي
ع - خدمتګار بختانی

ګرانو لوستونکو!

ددې مجموعې حــجم ډیر وړوکی دی، مګــر په معـــــنوي لحاظ ډیر لــــوی او لـــوړ ارزښت لـــري.

دا چې مشر مجروح صاحب د رحمان بابا د شعر په زمــکه غــزل لیکي، الفــت صاحب پرې مشاعره جوړوي، حمــــزه صاحب یې رنګ او خوند زیاتوي، نور تکړه شاعران پکښې برخه اخلي او بیا بختانی صاحب ترې د ګلو ګیډۍ جوړوي او د خپرولو لپاره یـې ځــولۍ غــوړوي دا پخپله لوی ارزښتمن کار او لویه خبره ده.

ښايي چې اهل نظر ورته په درانه نظر وګوري، دعالي ذوق خاوندان ترې خوند واخلي او د ادب مئینان یې قــدرداني وکړي.

په خپل وار، مونږ په ډیره خوشحالئ، په دې ګلورین پسرلي کښې، د ادب دا رنګینه پاڼه، د مــشرانو دا رنګین ســوغات د هــــیواد د رنګارنګو ګلونو له خوږو وږمو سره یو ځای خپروو او وايو:

الله پاک دې سرمحقق خدمتګار ته د نورو فرهنګي خدمتونو له زیات توفیق سره خیر او برکت ورکړي. آمـــــــــــین

میرویس الفـت

الفت اکاډمي – د ۱۳۸۰ د حوت ۲۱ مه

دوه درې خبرې

۱ – له نن څخه شپاړس کاله د مخه، ما پر دې (ادبي سوغات) لنډه سریزه ولیکله. د افغانستان د لیکوالو ټولنې ته مې وړاندې کړه. ټولنې فیصله وکړه چې د (ژوندون) مجلې د هدیې په توګه دې چاپ شي مجموعه دولتي مطبعې ته ولاړه مګر ډیر افسوس چې د مجلې یا انجمن د ځینو کارمندانو د سبوتاژ لامله د انجمن رسمي فیصله عملي نه شوه. په داسې حال کښې چې زه پخپله د همدغې ټولنې د ریاست لومړی مرستیال او منشي هم وم ....

۲ - له نن څخه اوه کاله د مخه، د ۱۳۷۳ هجري شمسي کال د جدي په ۲۷ ، زه په پیښور کې وم. د بي بي سي د ډرامو دفتر ته ورغلم چه افغاني لیکوال شاعران یاران دوستان وګورم. د پوهنتون د ادبیاتو د پوهنځي پخوانی استاد ښاغلی عبدالخالق رشید ، چه نوی مهاجر شوی و ، هم هلته کار کاوه. ما سره یې (ادبي سوغات) ولید ، خوښ یې شو ، له ما څخه یې واخست، ویل یې: زه دا چاپوم. ما ترې فوتوکاپي واخسته. راغلم. بیا اوړی کابل ته ولاړم. هلته خبر شوم چه استاد رشید کابل ته راغلی او بیا هندوستان ته ځي. د ډیلي د جواهرلعل نهرو په نامه د پوهنتون د پښتو ژبې او ادبیاتو استاذ شوی دی. هغه ما ونه لیدی شو او ولاړ. تر اوسه یې کوم خط خبر نه دی راغلی او لا نه پوهیږم چه مجموعه یې ورکه کړې؟ ساتلې؟ او که چاپ کړې ده.

۳ - د ۱۳۸۰ هـ ش دحوت په ۲ـ۵ ورځو کښې، د ۱۴۲۲ هـ ق د لوی اختر ورځې وې، زورور بارانونه وریدل، ما په کور کښې په خپلو زړو کاغذونو ګوتې وهلې هغه فوتوکاپي مې ترلاس شوه، ډیره تنته وه او د لوستلو نه وه ما له سره ولیکله او د چاپولو په فکرکښې یې شوم.

پرون، ښاغلي میرویس الفت ته مې دا کیسه وکړه هغه په ورین تندي وویل: "بې غمه اوسه!".

- ښایې چه ګران لوستونکي، ددې لنډ داستان په نتیجه کښې، دې ته هم رسیدلي وي چې دلته دیوکوچني اثر چاپول څومره ستونزې لري؟ اوددې له مخه مونږ د تاریخ په کوم کولتوري معیار کې واقع یو؟

فاعتبروا یااولی الالباب
خدمتګار بختانی
بختان کلی – د ۱۳۸۰ دحوت شلمه

ادبي سوغات

دپښتو ډیر ښاغلي او منلي شاعران تیر شوي دي چې د پښتو ادب ارزښتمنه خزانه يې د خپلو شعرونو په مرغلرو لا ښائسته او بډايه کړې ده. په دوی کښې رحمان بابا بل راز شاعــر دی او شعـرونه يې بل رنګ تاثیر لري. پښـتانه هغه لسـان الغیب بولي، په دیوان يې فال نیسي، په شعر يې استشهاد کوي او د "بابا" په سـتر لقب يې نمانځي.

شعر پیژندونکي د رحمان بابا شـعر "سـهل ممتنع" ګڼي او ډیرو شاعرانو د هغه د ډیرو شعرونو اقتفـا کـــــــړې ده.

د هــغه پر مزار، په ادبي غـونډو، راډیـوګانو او خـپرونو کښې،هر پسرلی د رحمان بابا کالیزې مشاعرې کـیږي. دغـه مشاعرې زیاتره، د هغه د هـنر او شـخصیت په یادونو او سـتاینو درنښت مومي او د هـغه د ځینو شعرونو په پیروئ ښـکلې کـیږي.

د رحمان بابا د شعرونو اقتفا او د هغو پر طرحو مشاعرې د پښتو ادبیاتو د تاریخ د رحمان پیژندنې د فصل یوه په زړه پورې موضوع ده چې دلته مونږ هغه پریږدو او یواځې د رحمان بابا یو غزل او د هغه د اقتفا د لړۍ شعرونه وړاندې کوو.

دا کار معاصر لوی ادیب او شاعر مرحوم ګل پاچا الفت پیل کړی دی. یو وخت هغه د "روزګار" جریدې ته یو لیک، د رحمان بابا یو غزل او د هغه په پیروئ د محترم سیدشمس الدین مجـروح، ښاغلي امیر حمــزه شـینواري او خپل شعرونه ولیږل. دا "ادبي سوغات" د روزګار د جـریدې د ۱۳۵۰ هـ ش د ثور د ۱۵مې (د ۱۹۷۱ م د مــئی پنځمې) نیټې په ګڼه کښې خـپور شو. د همدې ورځې په مازیګر، ما د جـریدې دغه ګڼه واخیستله. په بله ورځ مې خپل شعر د جـریدې ادارې ته وسـپاره چې په بله ګڼه کښې چاپ شو او بیا د هیواد څو تنو تکړه شاعرانو پکښې برخه واخیستله.

ما هغه شعرونه راټول او ددې مجموعې د پای دوه شعـرونه مې پرې زیات کړل په دې ډول یوه ښــکلې رنګــینه ګلـــګیډۍ ترې جـوړه شوه.

په دې شعرونو کښې سربيره پر هنري ادبي ارزښت د هغه وخت او چاپيريال د اجتماعي بهير انعکاس هم ليدل کيږي او د هر شاعر د فکر پلوشې هم ترې څرګنديږي. په دې ډول ارزيابيو کښې، زه خپل نا ارزه بيتونه شامل نه ګڼم. بلکه په دې خوښ يم چې د رحمان بابا مقام ته، د ارادت او اخلاص په مقام کښې، ماته هم د عالي مقامو استادانو د پيروئ وياړ را په برخه شوی دی. په همدې خلوص د رحمان بابا د يادونو او مشاعرو ددې ښکلي ګلورين موسم په فضا او د سولې، مصالحې او روغې جوړې، ددې رنګين پسرلي د "ژوندون" په زمينه کښې دا ادبي سوغات ستاسو مخې ته ږدم. له شعرونو به يې هم خوند واخلئ او د مشاعرې له بهير نه به هم خبر شئ.

په درناوي
ستاسو خدمتګار عبدالله بختانی
د ۱۳۶۹ د ثور ۱۶ مه

د الفت لیک

ښاغلې فرند[1] د روزګار مسئول مدیر صاحب!

هغه وخت چه ښاغلي مجروح صاحب[2] په متحده عربي جمهوریت[3] کښې د افغانستان سفیر و، ما ته یې د ادبي سوغات په توګه خپل یو شعر را واستاوه چه د رحمان بابا د دې شعر په پیروئ لیکل شوې و:

ډیر عمر مې تیر کړ ببهوده په زمانه
نور دې زما سر وي او د ترکو آستانه

دا شعر چه ما ته ورسیده، ما هم په دغه وزن او قافیه یو شعر ولیکه او هغه ته مې ولیږه.

کله چه حمزه صاحب، د غزل استاد، کابل ته راغې او دا دوه شعرونه یې ولیدل، هغه هم یو شعر ولیکه او په دغه مشاعره کې یې برخه واخسته. ورم کال[4] چه د پیښورمشهور شاعران او لیکونکي د افغانستان د استقلال جشن ته راغلل او د بیرته تګ په وخت کښې یې د خدای پامانئ دپاره په کابل کښې زما کور ته تشریف راوړ، دا شعرونه هلته ولوستل شوه او ښاغلي اجمل، مهدي او قلندر وعده وکړه چه په دې مشاعره کښې به ګډون وکړي او خپل شعرونه به را واستوي. ښایي چه د هغه ځای مصروفیتونو دا وعده هیره کړې وي ځکه د هغو اشعار را ونه رسیدل.

دا څو شعرونه چه ما سره دي، د روزګار جریدې ته د نشر دپاره در استوم. ګوندې د ادبي ذوق خاوندانو ته مقبول واقع شي.

په احترام
الفت

یادونې:

۱ — محمد یوسف فرند چه اصلاً د سره رود د شمسه پورو څخه دی. لوړ تحصیلات لري په دغه وخت کې یې د روزګار او نیزه بې طرفه جریده چلوله.

۲ — ښاغلې محترم سید شمس الدین مجروح د پښتو او دري دانشمند شاعر او لیکوال

۳ — مصر

۴ — ۱۳۴۸ هـ ش کال

بېهوده عمر [۱]

ډېر عمر مې تېر کړ بېهوده په زمانه
نور دې زما سر وي او د ترکو آستانه

هیڅ مې حاصل نه کړه په شیخۍ او په تقوا کښې
پس له دې مې وار دی هر څه [۲] شي په میخانه

شیخ و شیخي ورد او [۳] وظیفه او ذکر فکر
زه او ساقي جام وباده چنګ وترانه

زه و زاهدانو ته حیران یم دوی و ما ته
دیوانه بده خندد و ده به دیوانه

ګنج د درو [۴] ځار [۵] شه د عاشق تر څاڅکي اوښو [۶]
نه خروار د عقل نه د عشق یوه دانه

تیغ د یار له لاسه په مرئ د عاشقانو
هسې لذت کا لکه د میو پیمانه [۷]

خدای لره به درشم په سودا د یار له مخه
بل مقصود مې نشته په کعبه په بتخانه

زه له ډېرې مینې په تش بوی د یار شیدا یم [۸]
تل د لندو ختو او به لړ وی بهانه [۹]

ځکــه زاهــد زهـــد کــاد يـــو جـــــنت دپــاره
ســـــر ښـــندلـی نه شـــي پــه اوربـــــل د جــانانه

ګـوره د منـصـور هسـې په دار[10] نـه شـې رحـــمانـه!
بــې نــام و نشــــان شـــه کـه يې غــوارې نشـــانه

رحمان بابا

يادونې:

(۱) – د رحمان بابا دغه شعر له دغه عنوان سره چاپ شوی دی. ښايي چه الفت صاحب به دغه عنوان ورکړی وي. الفت صاحب پخپله شاعر او شعر پيژندونکې و. دا شعر يې هم په ډېر دقت له کوم باوري متن څخه اخستی دی. سره ددې هم په ۱۳۵۹ هـ ش کښې، د پښتو ټولنې له خوا د رحمان بابا د ديوان له چاپ شوې نسخې سره ددې متن فرقونه ښودل کيږي.

(۲) – چاپي ديوان: چې

(۳) – چاپي ديوان: و

(۴) – د الفت صاحب نقل: عقل

دلته ما ته د تشبيه او د لف و نشر مرتب د صنعت له مخه د چاپي ديوان عبارت (درو) غوره ښکاره شو ، نو ځکه مې په متن کښې واخيست. په دې صورت په اوله مصرع کښې د (درو) او (اوښکو) تشبيه څرګنده ده او د دوهمې مصرعې (خروار د عقل) د لومړۍ مصرعې (ګنج د درو) او د دوهمې مصرعې (دعشق يوه دانه) د لومړۍ مصرعې (د اوښکو څاڅکي) پورې ارتباط نيسي.

(۵) – په دواړو متنونو کې: راز

(۶) – چاپي ديوان: اوښکو

(۷) – چاپي ديوان: هسې لذت کاندي جوړ د ميو پيمانه

(۸) – چاپي ديوان: شوم

(۹) – چاپي ديوان: تل د لمدو ختو لړ اوبه دي بهانه

(۱۰) – اصل: وار. چه طبعاً طباعتي غلطي ده

(۱۱) – چاپي ديوان: بله نشانه

وګورئ:

د ذکر شوي ديوان ۱۷۱/۲ مخونه

پښېمانه

سترګې مې دي ورېږي د زړه کور مې ویرانه
حلق مړی، مې وچه غواړم ډکه پیمانه

ای ساقي باداره! زما لاس او ستا لمن ده نور
بیا به قدم کښېږدم نه پر بله آستانه

ځان مې خوشې ستړی په لوستلو د کتاب کړ
هیڅ د حقیقت ور پکښې نه وه نښانه

لاړمه بازار ته چال چلند یې چل و ول و ټول
بحث و جنجال و هلته په سپک او په درانه

ورغلم وستل[۱] ته د مشرانو هلته غونډه وه
زوږ شور او غوغا وه چه دا وکړو که دا نه؟

دا د سیاست میدان میره خوشې سراب و
لاړمه په طمع د اوبو زه دیوانه

لاړمه مسجد ته مدرسې ته ور دننه شوم
هلته قیل و قال و په روا په روا نه[۲]

قول که عمل که فکر او خیال دی ټولنه کښې
هر څه کښې پرته د یوه د وهم زولانه

کښېناستــمه کــور کښــې خـــــېلخانې مې راته وویـل:
ځـه![3] دلـته دې نشـــته نـور نـه آب او نــه دانـــــــه

اوس مـې پـناه راوړه سـتاسـو سـيمې تـه، رنـــــــدانـو!
دا د هـــــر چــا کـــــور دی، خـــــرابات او مـــيخانه

دا چـــې مـــې د درد عــــلاج نه عــــــقل نه تدبيــر وکــــړ
ولې نـو ځـــان خــــلاص ورځـنې نه کــــړم مــــردانــــه

غـــواړم د مســـتۍ ښـــــکلې دنيا چــه هلته نشـــته دی
چـــل فـــــريب نـه مـــــــکر نه ريـا نه بهـــانـــــــــه

مـينه غـــواړم ســـاز غـــواړم سـرود غـــواړم نڅا غـــواړم
ډکـه خــــولـه خــــندا او ســــترګې مســـتې جــانــانـه

مـــا نيـولـی پيـــــر رحــــمـان امـــام د شـاعــــرانـــو
وايم په حـــجـــــــره کـــښې د ده ښـــــکلې تـــــرانه

(ټـــول عمـــر مـــې تيــــر شـــو بيـــــهوده په زمــانه
نـــور دې زمــا ســــــر وي او د تــرکــو آســـــــــتانـه)

ســـيد شمس الدين مجـــــروح

يادونې:

(۱) — وستل: د کلي مخې ته د خلکو د ټوليدو او جرګې ځای.

(۲) — ناروا

(۳) — په اصل کښې: زه

رندانه نظر[۱]

هر څه بل راز وینم بیا نظر شو رندانه
و مې لیده تشه دا د عقل پیمانه

ناورې څوک ناصحه! هغه تش نصیحتونه
وو ایه شاعره! حقیقت بې باکانه

شیخ دې خپله ږیره کړي شانه د بل د پاره
ما دی زړه بایللی په اوربل د جانانه

چیرته سپینه ږیره چیرته ول ول تورې زلفې؟
چیرته د بوډا تګ چیرته تګ خرامانه

نور څه ترې نه غواړم محبت غواړم له ښکلو
ده ما ته کافي یوه خندا صادقانه

هر څه ورکول اهل ته ښه وي له نا اهله
تل لره نظر اهل نظر ته دوستانه

عقله! ته ما پرېږده! ستا له لاسه ډېر په تنګ یم
غواړمه ژوندون لرې څه آزاد شاعرانه

ښه مې په ځیر ځیر چه وکتل سیاستونه
مکر و، فریب و، غولول ماهرانه

وي به ډېر ښه لال [۲] د سیاست د ښامار خوله کښې
ورشه که لرې منتر افسون ساحرانه

مه غواړې له ما نه سیاسي مهارتونه
راغلمه پاک زړی سیاست نه بیګانه

هغه چه د وخت حاکم ته وایي زمامدار
ځانته قایلیږي په جلب او ګاوخانه

کله آزادیږي د عمرو اسیر فکرونه؟
خدای دې د چا نه کړي ذهنیت [۳] غلامانه

وایي غلامان په غلامۍ باداران شوي
واوره د محمود او ایازانو افسانه

مونږ لا اسیران یو د خانانو د پیرانو
یو د مکر دام لري او بل یي زولانه

ګرځوي په لاس کښې د تسبو دانې مدام
مه وایه چه دام د زاهد نه لري دانه

ورېږي یو بربنډ یو خواري ده زمونږ په برخه
برخه د څو تنو عیاشي بې شرمانه

نه لري د جوار دانې په کور کښې دهقانان
تل د آغا کور کښې د کباب پتهه دانه

ډیر خلک په بند کښې دي د لږو صاحبانو
خان او بیګ لري د طلسمونو جیلخانه

نــه شــي پــه چــل ول لــه اســارته خــلاصـــيدلی
يــو اقـــدام پـــکار دی رنـــدانه او مــــردانــه

دا د خـــان نـــوکـر کـه هـر څـه بـد وايـي الفت تـه
غــــوارم لـــه آزادو قضـــــــاوت آزادانـــــه

گل پاچا الفت

يادونې:

(۱) — په روزگار کښې د حمزه صاحب شعر د مخه او ورپسې د الفت صاحب چاپ شوی دی. دا د الفت صاحب د تواضع نتيجه ده. هغه پخپله شعرونه دغسې ترتيب کړي وو. دلته د الفت صاحب شعر د مخه شو، ځکه چه د شعر د ايجاد د تاريخ له مخه دا يې حق دی.

(۲) — **لعل**، پښتانه (لال) بولي. دلته دغه معنا څرگنده ده د ښامار په خوله کښې لعل د پخوانو فولکلوري افسانو يو مضمون دی. لال، په فارسي کښې گونگي ته هم وايي دا دې ته هم اشاره کيدی شي چه د هغه وخت د مسلط سياست ښاماران زياتره په ژبه لال، يعنې گونگي او تړلي وو. سمه او څرگنده خبره يې نه کوله او په ساحرانه منتر او افسون غوندې خبرو به يې خلک تير ايستل.

(۳) — په اصل کښې: خدای دې چا نکړی ذهر نهيت. چه دا څرگنده طباعتي غلطي ده.

غزل

ولیکه قلمه! یو غزل ښه جانانه
پریږده چه ویېږي دا دوه ژبې زمانه

مینه د زلفانو بې له خاله (پښیماني)[۲] شي
نه ورتله (تش دام) [۳] ته وي چه نه لري دانه

پورته شه بیان په افسانه کښې حقیقت کړه!
بیا له حقیقت نه راښکاره کړه افسانه

چیرته جمیعت چه پریشانې دې ده په برخه
ښکلیه جوړوم دې د کمخیو بهانه

خوی چه د ساقي مې دریابې غوندې ښکاریږي
نن مې جوړ په کار شوه لغزشونه مستانه

تا چه کړه را وړاندې ما په نه زړه ورته لاس کړو
لاړه ساقي لاړه په دې منځ کښې پیمانه

حسن هغه یو دی چه په هر محل کښې ښکاري
ځان چه غورځوي په هره شمعه پروانه

یـا خـو دا خـپـل غـږ راته پردې غوندې ښـکارېږي
یـا مـې جـــــنـون وکـــــړه ابـتـدا پـه ویـــرانـه

شـیخه ! د ربښـتیا ویـل پـه خـونـد بـه هــــله پوه شې
سـتا چـه د حمـــــــــزه غوندې مشرب شي رندانه

امیر حمزه شینواری

یادونې:

(۱) — په روزگار کښې ددې شعر د عنوان پر ځای: "بې عنوانی" عنوان شوی او زه نه پوهیږم چه دا به چا کړی وي؟ خو دومره پوهیږم چه د پښتونخوا شاعران غزل ته عنوان نه ورکوی او که ورکړي نو بیا (غزل) لیکي. نو ځکه ما د (بی عنوانی) پر ځای (غزل) عنوان کړ.

(۲) – د ښاغلي مجروح د شعر عنوان (پښیمانه) ته اشاره ده.

(۳) – د روزگار د جریدې د لیکنې له مخه او د الفت صاحت د شعر عنوان (تش دام) و، مگر اوسنې عنوان یې (رندانه نظر) دی، او د حمزه صاحب لومړني عنوان ته ده.

د رحمان بابا په اقتفا
دالفت صاحب په مننه

تشه ترانه

چاته چه کعبه وي دستانه او اسانه
مه غواړئ هغو ځنې خبرې رندانه

ژبه چه شي غوړه په اغا! بلې! صاحب باندې
نه شي چليدی بيا په رښتيا صادقانه

غله زمونږ د مال و د ناموس او د ابرو دلته
غواړي عزتونه مونږ نه هم احمقانه

نس ډکوي دلته مګر زړه يې امريکې وړی
خدايه! له وطنه هيڅوک مه کړې بيګانه

څو پورې به نورو لره ګورو او پسخيږو مونږ؟
راشئ چه ودانه کړو دا خپله ويرانه

دې ماړه هيواد کښې به تر څو پورې مونږ وږي يو؟
وباسئ د غلو له جيبه پټه خزانه

خلک مو په کليو کښې ړنديږي د شرمبو پسې
غواړي څوک په کومو سترګو ډکه پيمانه

عصر د سپوږمئ کښې لا سپوږمئ مې په کيږدئ ده
دا يو حقيقت دی نه چه هسې افسانه

نــه کـــيږي هــيـڅـېږې په يو ګل پســـــرلې نه کيږي [1]
راشـــئ چـــه کـــړو جــوړه لــه وطــن نه ګلـــخانه

پـــير د زمـــانې کښې څـه تـــوندي پـــه تـــوندئ راولـه
عمـــر ضـــايع مــه کـــړه بيـــهوده پـــه زمـــانـــه

مينه غواړي، درد غواړي، عمل غواړي، ايثار غواړي
نه شي جـــــوړيدی وطـــــن پـه تشـه تـــرانـه

مينه غواړي، کار غواړي، کالي غواړي، ډوډئ غواړي
دا ده د اولـــــــس د ارمــــانـــدونـه نشـــانـه

زر او ســل خــبرې ســر يــې يو: دا خلک کار غواړي [2]
خـــو – جـــــوړه لــه ســرکار شـــوه د خـبرو کارخانه

څــوک چــه وي کاهــل نو دا ملت بــه هم جـاهـل ګڼي
"ديــــوانه به ده خـــــندد و ده بـــه ديــــوانــه"

څـــوچـــه خـلک مست شـي د وطـــن په محبت باندې
ولـــيکه شـــعرونـه بخـــــــتانيه! مســـتانه

عـــبدالله بخـــتانی

يادونې:

(۱) – په يو ګل نه پسرلی کيږي. (پښتو متل)
(۲) – سل خبرې سر يې يو .... (پښتو متل)

زړګيه!

پورته شه زړګيه غزل وايه مستانه!
ګډا کوه! نڅا کوه! ديوانه ديوانه

دلته هوښياري، شعور، احساس څه حاصل نه لري
څه مستانه ګرځه په ويرانه ويرانه

د تل ژوندون د پاره شهامت او شجاعت وکړه!
د حسن په ډيوه باندې خپل ځان کړه پروانه

ژوند د حرکت او د خدمت حقيقي نوم دى
وسوزه په اور باندې د بتو بتخانه

ستا په مال دولت باندې نور ځوانان مستي کوي
پاڅه ورشه وګوره د ميو ميخانه

په مړو مړو کتلو کښې د غم نه بل څه نشته دى
څه ساقي نه واخله د سرو سترګو پيمانه

مست شه په مستئ کښې په رقيب باندې حمله وکړه!
ځان ورځينې خلاص کړه د نيشې په بهانه

لاړ شه خرابات ته له رندانو سره يوځاى شه
ماتې کړه پښو نه دې د طمعې زولانه

ځــه لـــــکه انســــان غــونـدې له خـــلکو سره انس وکړه!
پـریـېږده چــه زاهـــــد لـه خـــــلکو ناست وي بيــــګانه

شــیخ چــه د خـــپل مــیخ د کلـــکولو دم دعـا کـــوی
تــه هـم خــپل ســـر کښـــيږده د مـــیخـور پــه استانه

دنیـا پــه حـقـیقت کښې آزاد ژونــد تــه پیـــدا شـــوېده
ژونـد د انـســـان خـــوند کـــړي پـه رښـــتیا ازادانه

دوره د ژونــدانــه خـــو پـــه هـــر قســم تیــریدونکې ده
ښــه ژونـــدون هغـــه دی چـــه یـې کـړې عـــاقـلانــه

تـا کـــه پـــه (مســتئ) کـښــې د عـــزت دپـاره کار کــړل
اوس بـــه درنـــه جــــــــورېږه وه د درو دردانـــــه

ویـــارمـــه چــه تــه هــم د مســـتانو ســـره یـار شـوې
په ګــــډ اواز بــه وایـــو د غـمــــونـــو تـــرانـــــه

چــل ول او غــولــولــو تــه رقیب چـــه ســـیاست وایي
پــه خـــپله یــې خـــپل ځـــان کـــــړ د غـــنمو سیاه دانه

ګفـــتار دې پـــه یـــو رنګ (دی او) کــردار دې پـه بـل رنګ
اخـــر بــه غـــوبـل جــوړ کـــړي دا دوه رنګې زمـانــه

باور وایــي مــلګــرو د ژونــدون ښــکلا خـــو فکــر دی
راځــئ چــــه اول ړنګــه کـــړو د فـــکر جـــیلخـانــه

سـید رحمان باور رحـیمي
روزګار جریده، ۳۱مه ګڼه، د ۱۳۵۰ د ثور ۲۹ مه

آب و دانه

واوښتې [۱] پیړۍ شوه رانه تیره زمانه
نښتی یم د تمې د دامونو په دانه

نه مې متې کار کړي نه مې لاس د عقل رسي
هسې رنګ افسون دی هسې شانې زولانه

ژوند راپورې خاندي زلمیتوب راته ویرونه کړي
څکم د زړګي وینې پیمانه په پیمانه

اه زما قسمته چه دا څه رنګې بلا یې ته
نه متاع د دین شوم نه د دهر فرزانه

هیڅ مې حاصل نه کړو په دې ډیرو خوشامندو کښې
داغ مې د تندي شو ذهنیت غلامانه

اب مې د مخ ویوړلو یووې خیټې دپاره
اور دې په نصیب شي او په دې اب و دانه

ډیر یم غولولې دی ژوندیو زیارتونو زه
نوره مې توبه شه له خانقا او استانه

چاته عرض وکړمه او چاته ګریوان څیرې کړم؟
یو مې غوښې غواړي بل هډوکي شکرانه

لاس راکړه ای پلاره د وختونو د نجات په نوم
سیند یمه اخستی توفانونو مرګانه

نـــور غـــمونـه څـه کــړې؟ مـا ســـره غـم ددې خــبرې دی:
مـــري د ننــګ غـــــيرت د جـــوشـــه ډکـــــه تـــرانه

زړه تـه رانــژدې شــه چـه د زړه پـــه غـــوږو واورې څه
دا خـــبرې نــــه شـــــي په نــاول او افـــــســانــــه

بخـــت مې د ســـــيزلو او تنـــــدی مې د داغـــلو دی
نـــور مـــې د ځـــان نـــه کـــړه رانــه خپل شـــو بيګانه

نـه هغه خمـــار شـــــته نه غــرور په سـر کښې پاته دی
نـه هـغه سـاقـي شـــــــته نـه بـــاده او ميــــــــخانه

زه او زړه ســــره پـــاته په حــــيرانه حيرانئ کښې يو
ديــــــوانه بــــه ده خـــــــــــندد و ده به ديـــــــوانه

ګــــوره ســـــيندنيه! خــــپله خـــوله درته بلا نه شي
مکــــــړه دا د ژونـــــد خـــبرې هــــسې رنــــدانه

ســــــيندنی
روزګار جريده، ۳۲مه ګڼه د ۱۳۵۰ د جوزا پنځمه

يادونه:

(۱) – په اصل کښې: راوختې

زما ترانه

نه تیروم عمر بیهوده په زمانه
نه کومه زه د لیونو غوندې کانه

درومه نامراده ساقي وچې شونډې ښه یمه
مه ښوروه ماته کوزړۍ او پیمانه

زه چه لا د څښلو ګوټ اوبه ګړي کې نه لرم
شم په کومو سترګو به دیره په میخانه

بې د یار د وروځو له محرابه به هیڅکله
هسک سر ښکته نه کړمه په بله استانه

نن چه د هوښیارو ګریوانونه ریتې پیتې شول
پوه په دغه راز و له پخوا نه دیوانه

زه به زمانې ستا د سیلاب لوری بدل کړمه
ما ته هم پښتون وایي که ته یې زمانه

څو چه ددې خپلې پنجرې هر څه ګډ او وډ نه کړم
وبه نه خورم نوره د ژوندون آب و دانه

زه به یې د خپلو ارادو نه نظرماتی کړم
څه که اوس د چا سروته زه شوم نذرانه

ستا په باده مست نه یم ساقي! نه دې منت وړمه
زه یم د ازل په میو هسې مستانه

ماصیاده! ستادټګئ لومې ښې لیدلي دي
ځه! بل خوا اوار کړه د فریب دام و دانه

زه قفس د مینې که په ساز نور سوزوی نه شم
خاورې او ایرې به کړمه خپله اشیانه

نوک او ورئ به بیلې څنګه څوک د یو وجود کاندي
څومره ښه په ځای ده دا خبره امیانه[۱]

هرڅوک بدلولې په تدبیر سره تقدیر شي خپل
څوک چه وایي نه! ده یوه خوشې بهانه

زه په زړه د عمر[۲] ډیر داغونه اتشین لرم
څه به کړم خندا خماري سترګې جانانه

څنګه به د مخ رڼا په زلفو رانه پټه کړي
زه په دغه فن کښې یم استاد د پروانه

ډیره تورې ښوروا د خپلو متو په محنت ښه ده
زار خوړلی ښه دی نه د نورو پسمانه

زه چه د خپل فکر په ازادو وزرو الوزم
ما شکولې وخته دا د تمې زولانه

ما ته که "مرګ" وایې هم په نره ژبه یې وایه
خدایږو که مې خوښ شي دا خویونه زنانه[3]

کله څوک د دار په سر د حق ناره کولې شي
خوښ مې د منصور دغه صفت شو مردانه

زه دعشق په لاره کښې له خپله سره تیر یمه
پوچ پروا مې نشته دی په خیل او خیلخانه

تا که د خپل ملک[4] د خزانو سحر مات کړې وای
وه به په قدم قدم کښې ګنج او خزانه

زه مجنون د قام او د وطن یم د لیلا نه یم
کړم به په جنت بدله دغه ویرانه

راشه! په خیر راغلې! ښه چه مل د لیونو شولې
دلته مونږ کښې نشته څوک د مینې بېګانه

پورته شه! اوچت شه! په همت د کهکشان په لور
مه لټوه خاوره کښې د ستورو نښانه

جوړ به د اسمان سپوږمۍ امیل ورنه د غاړې کړي
څوک که ورته یوسي زما دغه ترانه

نصرالله حافظ

یادونې:
د شعر ماخذ: نصرالله حافظ، د شمشاد له هسکې څوکې، کابل، ۱۳۶۲ هـ ش، ۸۶/۹ مخونه.

په دې ماخذ کښې تر عنوان وروسته ليکل شوي دي: "دا شعر مې د رحمان بابا د يو مشهور شعر په اقتفا ليکلې دې چه وايي

ډير عمر مې تير کړ بيهوده په زمانه
نور دې زما سر وي او د ترکو استانه

ما يو وخت له حافظ صيب نه پوښتنه کړې وه چه ايا هغه د رحمان بابا د دې شعر پيروي کړې ده؟ هغه راته ويلي وو چه "هو! ما د مجروح صاحب او الفت صاحب د شعرونو د اوريدو نه وروسته په دې لړ کښې شعر ليکلې او هغه وخت ما دغه شعر د " زيري" جريدې ته ورکړ او هلته چاپ شو. او د" شمساد له هسکې څوکې" په مجموعه کښې هم شته"

کله چې ما د زيري د ۱۳۵۱ هـ ش کال د کليکسيون د ميزان د ۲۶ مې نيټې په ۳۱ مه ګڼه کښې دغه قصيده ومونده نو دواړه مې سره پرتله کړه او دا توپيرونه پکښې څرګند شو.

(۱) دې بيت پسې په زيري کښې دا بيت هم شته

خدايږو که به رپ قدرې له ځايه څخه ووهي
دا مـړ اس کـه ووهـې هـر څـو پـه تـازيـانـه

(۲) په زيري کښې: د هجر

(۳) په زيري کښې: طفلانه

(۴) په زيري کښې: (دخپل ملک) پرځای (دوطن) او په دوهمه مصرع کښې د (وه به په قدم قدم.....) پر ځای (اوس به د قدم قدم.....)

د جېلخانې خوب

خوب وینم عالمه! که یې څوک راکړي مانه(۱)
پروت یم سر مې ایښې د خپل یار په زنګانه

خوب وینم چه پورته په هوا لکه د باز شومه
کښېناستم په بام د محمود سترګې د ایاز شومه
پورته د خاموش زړګي نه خوږ د مینې ساز شومه
خرڅه مې په حورو کړه د ډمو زمانه

خوب وینم چه ناست یم د جېندي(۲) په یخه غاړه
شاه مې سویلو کښې لکه سره شمعه ولاړه
سرې شونډې موسکۍ شوه ماتی(۳) وې چه ژاړه ژاړه!
څکه دې د زړه وینې دا شراب دي مستانه

خوب وینم چه باغ دی د ګلونو او ماښام دی
سرې سترګې ساقي د ساقي سرو ګوتو کښې جام دی
لاس په سیتار پروت لېونی مست لکه خیام دی
اړئ(۴) پرې نرئ نرئ د مینې افسانه

خوب وینم چه سپینه سپوږمۍ پاس په خندا راغلله
ماله محبوبا په شرم شرم تر خوا راغلله
شونډو کښې شراب او په کوکئ کښې قضا راغلله
سور خمار یې راکړ پیمانه په پیمانه

خوب وینم چه پټ شوم په نسیم کښې بهر لاړمه
خوا له دجانان لکه د مینې نظر لاړمه
سترګو د دلدار له لکه خوب د سحر[۵] لاړمه
یو شرنګ کښې مې لوټ کړه د غمونو خزانه

خوب وینم چه زه لکه لولکه په سیل ووتم
پورته د نرګس نه شوم په خوا د رامبیل ووتم
تاو د سپینې غاړې د لیلا په امیل ووتم
پټ مې ورته ووې سلامونه جانانه

خوب وینم چه پورته لکه چیغه د منصور شومه
یا یو موټې خاوره وم یا لوی دریاب د نور شومه
خو بانګ د سحر وشو زه را ویښ شوم کړ و کور شومه
خوب یوړل خوبونه را ژوندئ شوه زمانه
وې: پریوزه لېونیه! تېروه دې جېلخانه![۶]

عبدالغني خان
حیدراباد جیل – ۱۹۴۸ م

يادونې:

(۱) مانه – مانا ، معنا ، معنی – زما په ماخذ کښې معنی
(۲) جيندي – د هشنغر د مينځ هغه سيند دی چه ددې علاقې اته واړه کلي يې په غاړه پراته دي.
(۳) تی – ته يې.
(۴) اړئ – اړوي.
(۵) زما په ماخذ کښې صحرا
(۶) د شعر ماخذ د غني خان کليات، کابل، ۱۳۶۴ هـ ش، ۱۹۸۵ م – ۴۷۳ م مخ

دا شعر د (ادبي سوغات) د مشاعرې نه د مخه ويل شوی دی په وزن او قافيه کښې د رحمان بابا د شعر پيروي پکښې شوې ده، مګر په لږ توپير. داسې چه د رحمان بابا شعر د غزل په فورم کښې دی او د غني خان شعر چهاربيته ده. په پيرويو، اقتفاګانو او مشاعرو کښې دا کار جايز دود دی، نو ځکه مونږ دلته را واخيست.

دا چهاربيته د لرې او برې پښتونخوا په خپرونو کښې بيا بيا خپره شوې او سندرغاړو هم بيا بيا اورولې ده.

غـــــزل

هـــر څـــو کـــه مـــې وازمـــايـــي دا ســـــتا په يارانه
اف د شـــــکايت بـــــه مـــــې وانـــــــه وري زمانه

زه دا ســـــتا د مســـــتو ســـــترګو هغه خـــمار نه يمه
کـــوم چـــې يـــې چـــاره کـــولـــی نـــه شـــي پيمانه

په ښـــپو کښې مې پـــرتې دا ســـتا د ميـــنې زولنې دي
دا چـــه لـــېونـــی يـــم نـــه يـــم ســـر پـــه ويـــرانه

څـــوک چـــه خپل ټول ژوند يوې شـــېبې رڼا ته بخښي
زه يـــــم ســـــتا د مـــــخ شمعې ته هـــغه پـــروانه

حـــور، غـــلـــمان او واړه جـــنتونه دې د شـــــيخ وي
زمـــا دې يـــو پـــوزې ځـــای ســـتا پـــه ښکلې استانه

دا چـــه مـــې ښـــکلا ســـره کلام دی پېيل شـــوی
دی ســـــتا د جـــــمال تفســـــير مې هـــره تـــرانه

ورکـــړه چـــه کمـــين د زړه دردونـــه پرې تســـکين کړي
خـــپل د لاس دســـــمال ورتـــــه د مـــــينې نشـــانه

برکت الله کمين

دښاغلي برکت الله کمين د شعرونو له خطي مجموعې څخه، په مننه

د سرمحقق خدمتګار
له خوا
چاپ ته تيار متنونه

۱ – د باچا خان ليکونه – دوهم ټوک
۲ – تازه ګلونه – د ۱۱۲ اوسنيو شاعرانو د ۴۸۴ شعرونو انتخابي مجموعه
۳ – ديوان قاسم قاسمي چهارباغي (په فارسي ژبه)
۴ – د نعيم جان سندرې
۵ – د بياض ديوان
۶ – د احمدګل شاعري
۷ – د وړو لوبې – د بينا صاحب ليکنه

د رحمان بابا د شعر په اقتفاکې

غزل

آچې خرخول یې شورنخود او ګندنه
اوس یې د وطن په سر اخیستې بیانه

لا خو مات بنګړي دې د روسیې په غېږ کې وینمه
ولې دې بدله دومره ژر کړه یارانه؟

څنګه په هغې ژبې خبرې د حیا وکړو
نشته چې توپیر پکې د نر او زنانه

غواړم دانه دار سړي له تا ځني وطن لره
نه غواړم کندهاره! ستا اناري بېدانه

ولې راته خپل وطن پردې پردې ښکاریږي نن
زه شوم بېګانه او که دا خلک بېګانه

مونږ خو د مڼو غله هم په توره شپه کې پېژنو
یار خو لا په بډه وهي غټه هندوانه

مونږ خو ترې امید د لوړ پرواز او ترقۍ کاوه
خو! دې زړې ابۍ مو په باز څه وکړه کانه

ته هم ځه صحرا ته لېونیه د حفیظ په شان
غواړې که عفت دې د شلېدلي ګریوانه

ح.ن پیرزاده
سویډن - ستوکهولم، اګست ۲۰۰۴